

Optimalisatie eindafwerkingsplan Groeve Koningsbosch

In opdracht van:
Sanders & Geraedts B.V.

20 maart 2017
XXX, XXX en XXX

Optimalisatie eindafwerkingsplan Groeve Koningsbosch

Opdrachtgever: Sanders & Geraedts B.V.
Opstellers/controle: XXX en XXX
Veldwerk: XXX en XXX

Faunaconsult is lid van het Netwerk Groene Bureaus, de landelijke brancheorganisatie voor kwaliteitsbevordering en belangenbehartiging van ecologische advies- en -onderzoeksbureaus. Het Netwerk Groene Bureaus hanteert een gedragscode die opdrachtgevers en andere belanghebbenden een basis biedt om de leden van het netwerk aan te spreken op de kwaliteit van hun werk en aangeleverde producten.

Inhoud

1.	Inleiding.....	3
1.1	Aanleiding en doel.....	3
1.2	Leeswijzer	3
2.	Resultaten van de monitoringsperiode (2010-2016)	4
3.	Conclusies en wijzigingsvoorstel	4
3.1	Conclusies	4
3.2	Wijzigingsvoorstel voormalig slibdepot.....	4
3.3	Wijzigingsvoorstel spontaan opgekomen bos op de heuvel naast de dassenburcht	5
3.4	Wijzigingsvoorstel t.b.v. oehoe.....	6
3.5	Wijzigingsvoorstel: minder boomaanplant.....	7
3.6	Extra oehoewand en extra poelen.....	7

1. Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

De Provincie Limburg heeft Sanders en Geraedts BV een ontgrondingsvergunning verleend van juli 2010 tot juli 2020. In die periode zal het noordoostelijk deel van de groeve (fase 2) verder worden afgegraven voor zandwinning en het zuidwestelijk deel (fase 1) worden gebruikt voor het wassen van zand en grind. Sanders en Geraedts heeft een deel van de groeve al als natuur in gebruik en gaat voor de oplevering uit van het eindafwerk- en beheerplan voor Groeve Koningsbosch¹. Dit plan streeft naar een eindsituatie die ook in het Stimuleringsplan² wordt voorgesteld: ‘een afwisselend geheel van waterpartijen met zeer geleidelijk oplopende oevers (ten behoeve van pioniersvegetaties van vochtig tot nat zand), spontaan zich ontwikkelend inheems loofbos, struwelen en ruigten’. Om pioniersvegetaties ook na de oplevering van de groeve zo lang mogelijk in stand te houden, voorziet het plan in extensieve begrazing met Nederlandse landgeiten en Exmoorpony's. Deze dienen de natuurlijke successie naar een gesloten bos tegen te gaan. Het doel is een dynamisch mozaïek aan landschapstypen die door de Provincie Limburg (2003) als streefbeelden worden genoemd: voedselrijke plas; pioniersgemeenschap op voedselarm tot matig voedselrijk droog zand; pioniersgemeenschap op voedselarm vochtig zand; vochtig, kruidenrijk grasland; berken-zomereikenbos; droge ruigte; heischraal grasland; vochtige oeverruigte; wilgenstruweel; kleine zeggemoeras; rietmoeras.

Sinds 31 mei 2011 verzorgt Faunaconsult de jaarrond-begrazing met landgeiten in een circa 6 ha groot deel van Groeve Koningsbosch dat al als natuur in gebruik is (vanwege de geringe hoeveelheid grasvegetatie is er voorlopig nog afgezien van de inzet van Exmoorpony's). Om de gezondheid van de geiten te monitoren en om begrazingseffecten waar te nemen (om eventueel te kunnen bijsturen), heeft Faunaconsult de groeve sinds mei 2011 maandelijks bezocht. Daarnaast heeft Faunaconsult de hele groeve in de zomer van 2010 bezocht voor het opstellen van het eindafwerk- en beheerplan¹. Tijdens al deze bezoeken werden bijzondere natuurwaarden in kaart gebracht (het gaat hier om niet gepubliceerde waarnemingen). Enkele daarvan geven aanleiding tot bijstelling van het eindafwerkplan.

1.2 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 worden de resultaten van de monitoringsperiode (2010-2016) weergegeven. Hoofdstuk 3 geeft de conclusies weer en een voorstel tot wijziging van het eindafwerkplan.

¹ XXX 2010. Eindafwerk- en beheersplan Groeve Koningsbosch. In opdracht van Sanders en Geraedts. Faunaconsult, Belfeld.

² Provincie Limburg. S.A. Stimuleringsplan Midden Limburg Oost. Provincie Limburg, Maastricht.

2. Resultaten van de monitoringsperiode (2010-2016)

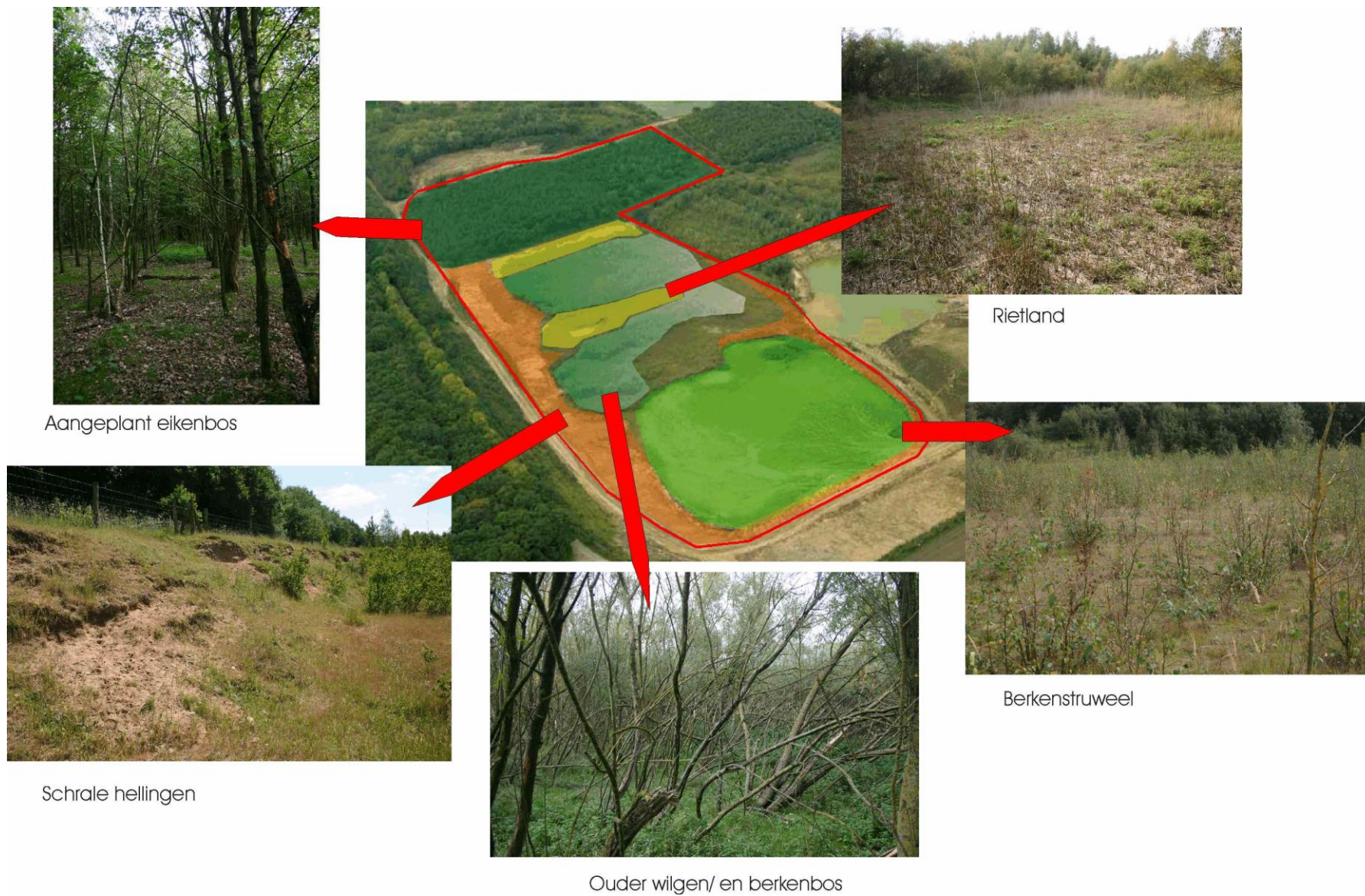
In de monitoringsperiode (2010 – 2016) heeft er jaarlijks voortplanting plaatsgevonden van rugstreeppadden. Deze plantten zich voort in diverse onbegroeide plasjes buiten het door de geiten begraasde gebied. De schrale hellingen (zie figuur 2 en figuur 7) die zijn ontstaan als gevolg van geitentred, vormen echter een belangrijke habitat voor deze soort.

De in 2010 al aanwezige dassenburcht is gedurende de hele monitoringsperiode bewoond gebleven (de locatie van deze dassenburcht is weergegeven in figuren 11 en 12). Uit de aanwezigheid van onderdoorgangen onder het geitenraster, dassenwissels en dassensnuitputjes in het begraasde deel, blijkt dat dassen de graslanden in het begrazingsgebied regelmatig bezoeken om er te foerageren.

In het door de geiten begraasde gebied (zie figuur 1), laten zich 5 verschillende vegetaties onderscheiden. Deze zijn weergegeven in figuur 2.

Figuur 1. Circa 6 ha van de groeve is vanaf mei 2011 jaarrond begraasd met Nederlandse landgeiten.

Figuur 2. De op het oog onderscheiden vegetatietypen in het begraasde deel van de groeve.

Elk van de in figuur 2 weergegeven vegetatietypen wordt hieronder kort besproken:

Het aangeplante eikenbos

Het aangeplante zomereikenbos heeft weinig invloed ondervonden van de geiten. Er is hier weliswaar redelijk wat sterfte van de her en der aanwezige ruwe berken, maar hierbij zijn geen vraatsporen van geiten te vinden.

Rietlanden

In de rietlanden hebben de geiten goed huisgehouden. Het riet is hier sterk achteruitgegaan, doordat de geiten het uitlopende jonge riet telkens afvreten. Plaatselijk heeft dit geleid tot een toename van late guldenroede. Dit is een ongewenste exoot (afkomstig uit Noord-Amerika) die door het meeste vee wordt gemeden. Bij de juiste begrazingsdruk vreten de geiten in de nazomer deze plant echter wel goed (zie figuur 3).

Berkenstruweel

In het ruwe berkenstruweel is de berkenopslag sinds de inzet van de landgeiten niet meer in lengte gegroeid (zie figuur 4). De berken hebben zich tot dwergstruikjes ontwikkeld, die iedere winter en voorjaar weer opnieuw worden afgeknabbeld. In bepaalde delen begint inmiddels duinriet te domineren, omdat de geiten dit niet graag vreten. In 2016 bleken er tientallen tot een honderdtal individuen van het gevlekt zonneroosje (*Tuberaria guttata*) te bloeien (zie de foto rechtsonder op de voorzijde van dit rapport en figuur 5). Andere kruiden die het hier goed doen zijn onder meer vijfvingerkruid, kleine klaver en bijenkorfje.

Ouder wilgen- en berkenbos

Het ouder wilgen- en berkenbos ondervindt duidelijk invloed van de geitenvraat; de geitenvraat richtte zich in de eerste plaats op de her en der aanwezige jonge wilgen (zie figuur 5). Nu deze schaars zijn geworden, beginnen de geiten meer en meer te vreten aan de ruwe berken. Oudere wilgen zijn inmiddels schaars geworden, terwijl ook veel ruwe berken beginnen af te sterven (zie figuur 6).

Schrale hellingen

Op de hellingen neemt het aandeel gras en lagere kruiden toe, doordat de geiten hier met name late guldenroede, boomopslag en boerenwormkruid decimeren. Ook leidt de tred van de geiten her en der tot erosie (zie figuur 7).

Figuur 3. De late guldenroede is hier flink teruggezet (en daarna weer opnieuw uitgelopen). Het riet heeft hier nog forser onder de geitenvraat geleden.

Figuur 4. Als gevolg van vraat kunnen de ruwe berken in het berkenstruweel zich niet ontwikkelen tot bomen.

Figuur 5. Bloeiend gevlekt zonneroosje.

Figuur 6. Hier maken wilgen door begrazing plaats voor gras.

Figuur 7. Erosie op de schrale hellingen door tred van de geiten.

3. Conclusies en wijzigingsvoorstel

3.1 Conclusies

De jaarrond begrazing met Nederlandse landgeiten heeft geleid tot een mozaïek aan vegetatietypen, zoals ook was beoogd. Het voorkomen van tientallen tot een honderdtal gevlekte zonneroosjes is spectaculair te noemen, omdat de soort binnen Nederland alleen bekend is van Texel en Vlieland. Het gevlekt zonneroosje staat op de Nederlandse Rode Lijst (status: ernstig bedreigd), omdat het op de bekende groeiplaatsen sterk is afgenomen. Daarnaast is de soort onder de Wet Natuurbescherming sinds 1 januari 2017 beschermd. Daarnaast hebben de reeds bij aanvang aanwezige hogere natuurwaarden, te weten das en rugstreeppad, zich onder het huidige beheer goed kunnen handhaven.

Verder komt volgens XXX en XXX³ (2014) de oehoe in de nabijheid van de groeve voor. Het is daarom gewenst het inrichtingsplan aan te passen t.b.v. zonneroosje, das en oehoe.

3.2 Wijzigingsvoorstel voormalig slibdepot

Aan de groeiplaats van het gevlekte zonneroosje vallen twee zaken op:

- Er vindt jaarrond begrazing plaats met landgeiten.
- De bodem bestaat uit fijnzandig leemhoudend slib dat afkomstig is uit het wasproces.

Naast het deel van de groeve dat door geiten wordt begraasd, bevindt zich een soortgelijk voormalig slibdepot, als waar het gevlekt zonneroosje nu massaal is opgekomen. Momenteel is dit grotendeels nog onbegroeid, delen zijn echter begroeid met wilgenopslag en riet (zie figuur 8). Het vigerend afwerkplan (zie figuur 11) gaat er van uit dat deze locatie wordt omgevormd tot open water. Indien de aanwezige bodem blijft behouden en wordt ingerasterd voor geitenbegrazing, dan ontstaat hier echter een geschikte habitat voor het gevlekt zonneroosje. Faunaconsult stelt daarom voor het afwerkplan op dit punt aan te passen door de aanwezige bodem te behouden en het gebied in het begrazingsgebied op te nemen. In figuren 11 en 12 zijn de locaties met groeiplaats van het zonneroosje en het te behouden slibdepot aangegeven.

³ XXX en XXX. 2014. Inventarisatie van Oehoe-territoria en hun broedsucces in Limburg in 2014. In opdracht van; Ark Natuurontwikkeling. Van XXX Advies en Bionet Natuuronderzoek.

Figuur 8. Het voormalig slibdepot is nog grotendeels onbegroeid (foto genomen in december 2016).

3.3 Wijzigingsvoorstel spontaan opgekomen bos op de heuvel naast de dassenburcht

Naast de bewoonde dassenburcht (met 9 vergraven pijpen in 2016) bevindt zich een heuvel waarop zich spontaan bos heeft ontwikkeld. Hierin domineren wilgen en ruwe berken de boomlaag, maar is ook zoete kers aanwezig. De ondergroei is grotendeels afwezig, grote delen zijn echter begroeid met braamstruweel (zie figuur 9). Ook groeit er gewone vlier. In dit bosje zijn verder veel reeënwissels aanwezig. Het fungeert duidelijk als rustgebied voor deze soort. In het vigerend afwerkplan is op deze locatie voorzien in een wat lager gelegen bos. Daartoe dient het bestaande bos te worden gekapt, de heuvel te worden afgegraven, waarna er weer nieuwe bomen worden aangeplant. Dit zal een forse verstoring van de permanent bewoonde dassenburcht opleveren. Faunaconsult stelt daarom voor het afwerkplan op dit punt aan te passen door de aanwezige heuvel en het daarop groeiende bos ongemoeid te laten. In figuren 11 en 12 is de locatie met de heuvel met het spontaan opgekomen bos aangegeven.

Figuur 9. Het spontaan opgekomen bos nabij de dassenburcht (foto genomen in december 2016).

3.4 Wijzigingsvoorstel t.b.v. oehoe

Volgens Damink⁴ en Wassink⁵ broeden oehoes bij voorkeur tegen of op zeer steile, boomloze wanden. In onbeschutte nesten kunnen jonge oehoes last hebben van te felle zon of regen. Het heeft daarom de voorkeur dat het nest zich in een nestholte of onder een overhangende rotswand bevindt⁵. Deze situatie is in Koningsbosch lastig te realiseren, omdat er geen sprake is van een rots- of mergelwand. Door het plaatsen van een betonnen buis (zie figuur 10) zullen twee van zo'n broedholtes echter worden aangelegd.

Jonge oehoes gaan op een gegeven moment, als ze nog niet kunnen vliegen, lopen over de nestwand. Omdat dat alleen kan als de nestwand voldoende ruw is, zijn er volgens Damink⁴ geen oehoenesten op steile, gladde wanden te vinden. Om jonge oehoes die niet kunnen vliegen de mogelijkheid te geven het nest weer in te gaan, dienen de betonnen buizen met de uitgang tot in de wand te worden geplaatst (de buis mag dus niet uit de helling steken).

Oehoe nestplateaus variëren van 50 tot 150 cm (breedte en diepte) en broednissen hebben een hoogte die volgens Damink⁴ varieert van 40 tot 80 cm. Wassink (pers. med.) adviseert echter uit te gaan van een buisdiameter van 80 tot 100 cm. Na het plaatsen van de buizen worden deze deels gevuld met zand, waarin de oehoes zelf een nestkom kunnen uitkrabben. Met soortgelijke buizen is in Duitsland al succes behaald (zie figuur 10).

Omdat oehoes zeer verstoringgevoelig zijn, dient de geplande wandelroute zodanig te worden aangepast, dat er geen wandelaars nabij de nestbuis zullen komen.

⁴ XXX 2004. Biotopgebruik van oehoes in groeven. Natuurhistorisch maandblad, jaargang 93. Themanummer Verborgene valleien. p. 101-104.

⁵ XXX 2011. Nestplaatskeus van Oehoes in het grensgebied van Nederland en Duitsland. Uilen 2, p. 48-55.

Figuur 10. Deze ingegraven betonnen buizen hebben hun functie als oehoenest bewezen⁶.

3.5 Wijzigingsvoorstel: minder boomaanplant

Om de pioniersituatie (gunstig voor onder meer rugstreeppad) langer te behouden heeft het de voorkeur af te zien van het aanplanten van bosplantsoen. De omwille van de das geplande aanplant van hoogstambomen komt de natuurlijkheid van de groeve niet ten goede en is in overleg met de provincie daarom verwijderd uit het voorgesdtane eindafwerkplan.

3.6 Extra oehoewand en extra poelen

Op verzoek van de provincie zijn daarnaast een extra oehoewand en twee kleinere poelen voor libellen en amfibieën opgenomen in het eindafwerkplan. Figuur 11 geeft het vigerend eindafwerkplan; figuur 12 geeft het wijzigingsvoorstel.

⁶ XXX. 2015. De oehoe in beeld. Ark en OWN.

